

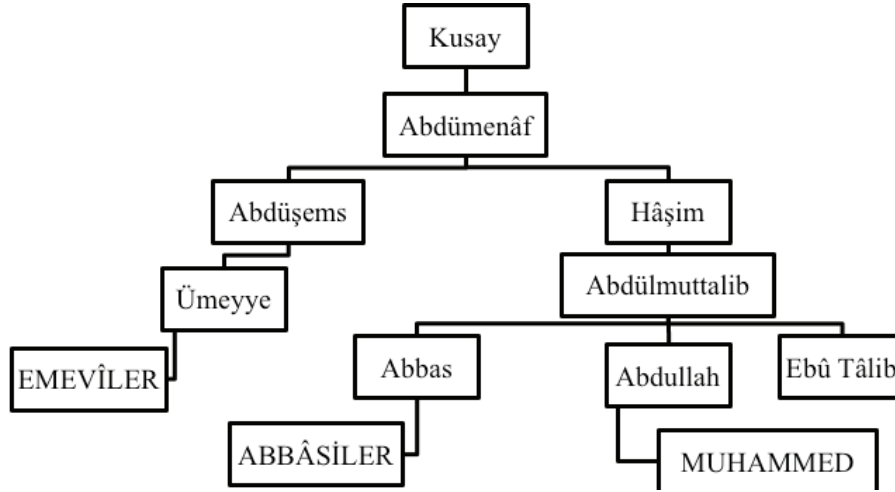
İslam ve Müzik^{1*}

Henry George Farmer
Çev. İbrahim Odabaşı²

“Müzik dinlemek yasayı çiğnemektir. Müzik icra etmek dine karşı çıkmaktır. Müzikten zevk almak imanı zedeler ve seni kâfirleştirir.”

D’Ohsson, *Tableau general de l’Empire Othoman*, ii, 188

Mekke’de 571 yılı civarında Arapların ve Arabistan’ın kaderini tümüyle değiştirmeye mukadder olan bir çocuk dünyaya geldi. Bu, “Allah’ın Peygamberi” [Hz.] Muhammed’di. O, 5. yüzyıldan beri Mekke’yi idaresinde tutan Kureyş kabilesine mensuptu. O, Mekke’de Kureyş hâkimiyeti kuran ünlü Kusay [bin Kilâb]’ın büyük torunu ve Mekke’nin en önde gelen büyüklerinden biri olan Abdülmuttalib’in torunuydu.³ [Hz.] Muhammed yaklaşık kırklı yaşlarında (610), sonradan *Kur’ân*’ın esasını oluşturan “vahiyleri” almaya başladı.

Şekil 1

1 Henry George Farmer, *A History of Arabian Music to the XIII th century*. London: Luzac&Co., 1929. “İslam and Music” s. 20–38 bölümünün çevirisidir. Metnin aslında olmayan ve tarafımızdan yapılan ilavelerin tamamı köşeli parantez [] içinde verilmiştir. Ayrıca yazar tarafından metinde künyesi verilen bazı ayetler de Elmalılı Hamdi Yazır’ın tercümesi temel alınarak köşeli parantezle dipnotta verilmiştir. Metinde kişi ve yer isimlerinin transliterasyonunda TDV İslâm Ansiklopedisi temel alınmıştır.

2 Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk Din Musikisi ABD Öğretim Görevlisi; odabasiibrahim@hotmail.com.

3 Şekil 1

Ancak Kureyşliler bu “vahiilerin” hiçbirini kabul etmedi ve [Hz.] Muhammed’e güçlü bir biçimde karşı çıktılar. Doğrusu O’nun “vahiileri” tıpkı şairlerin kullandığı seci ya da kafiye düzyazı gibi görüldüğü için ilk başta O’nu bir *şair* (şair-kâhin) veya *kâhin* (büyücü) olarak düşündüler. Nitekim O, gerçekten de bir *şair mecnun*, yani bir cin tarafından esir alınmış bir kâhin-şair olarak isimlendirilmişti ve sıradan bir müneccim olarak görülüyordu.⁴ Her ne kadar Tebbet suresi (111) tam anlamıyla *hicâ* [hiciv] veya kâhin laneti iken ve bir kimsenin Felâk (113) ve Nâs (114) surelerini⁵ bir kâhinden beklenenden daha fazlası olmadığı hissine kapılmaksınız zorlukla okuyabilmesine rağmen, [Hz.] Peygamber için yapılan kâhin sıfatı nitelemesi Hâkka suresinde⁶ (69) şiddetle reddedilmiştir.

Zamanla [Hz.] Muhammed’in öğretisi meyvesini verdi ve O’na tâbi olanlar sayıca az olmasına rağmen, onlar arasında Kureyş’in en nüfuzlu kişilerinden bazıları vardı. Doğrusu O’nun Mekke’deki etkisi öylesine güçlenmişti ki Kureyş’in Ümeyye kolu ona fiilen ambargo uyguladı ve daha sonra Yesrib’e sığınması için zorladı. (622). Bu, “*hicret* (göç) yılıydı” ve nüfusun önemli bir kısmını oluşturan iki kabileye –Evs ve Hazrec Oğulları- Ensâr (yardımcılar) sıfatı verilmişken, [Hz.] Muhammed sığındığı bu şehre *Medine* (Şehir) adını verdi. Medine’nin askeri gücünü arkasına alan [Hz.] Muhammed İslam’ın kılıcını inanmayanlara (kâfirlere) karşı kınından çıkarttı.

[Hz.] Muhammed 632 tarihinde vefat etti ama O, Arabistan’da -Bahreyn kadar uzaktaki yerlerde bile- *İslam’ı Tebliğ* vazifesinin başarısına şahit olmuştu. Hicaz, artık Arap yarımadasının cazibe merkezi olmuştu. Yemen’in eski şöhreti, Irak’ın kültürü, Gâssan’ın kudreti, yüzyıl içerisinde Hint kıyılarından Çin hudutlarına, Pirenelere’ın zirvelerinden Fas’ın sahillerine kadar olan alanda tüm insanların zihninde yer eden Hicaz’ın yeni ruhu karşısında hiçbir şeydi.

I

İslam’da en kafa karıştırıcı meselelerden biri İslam’ın müziğe karşı tutumudur ve yüzyıllardır fakihler, müzik dinlemenin (semânın) caiz olup olmadığı yönünde tartışmaya devam etmektedirler. *Kur’ân*’da müzik hakkında doğrudan kınayıcı bir kelime bulunmuyorken ve hepsinin ötesinde müziğin, Arapların sosyal hayatının vazgeçilmez bir parçası olması gerçeğine rağmen bu sorunun nasıl ortaya çıktığını kavramak kolay değildir. O halde müzik karşıtı olan bu “*hüküm-yetki*” nereden

4 Hirschfeld, *New Researches into the Composition and Exegesis of the Qoran*, 10.

5 Bu surelerin ikisi [Felâk ve Nâs] büyüye ve cinlere karşı bir “tılsım-muska”dır. Bu amaçla, bugün bile bu sureler muskalara yazılmaktadır. Bu surelerle, eski Babil-Asur *aşipu* muska veya tılsımları arasında çok az fark vardır.

[“Mezopotamya’da tedavi yapan üç rahip grubu vardır. Bârû kâhinler sınıfıdır, *bârû*’ların görevi hastalıkla ilgili tahminde/öngöründe bulunmak ve teşhis etmektir. Bu sınıfın tek faaliyetleri hastalıkla ilgilenmek değil aynı zamanda kehanette bulunmaktır. Diğer bir sınıf ise *Aşipu* adını taşıyan büyücü, efsuncu ya da üfürükçü diye tanımlanan gruptur. Bir tür şaman veya efsuncu olan *aşipu*, hastayı muayene eder ve hastalığa neden olan tanrı veya ruhu belirlerdi. Ardından hastaya, ilgili tanrının gönlünü almak için hediyeler sunmasını isterdi. *Aşipu*, bazen hastaya nazarlık veya muska takardı.”] Bk. Tunalı, Jülide. “Mezopotamya’da Tıp ve Uygulanışı,” http://www.academia.edu/31666031/MEZOPOTAMYADA_TIP_VE_UYGULANISI (Erişim tarihi 06.03.2018)

6 [“Ve o bir şair sözü değildir. Siz pek az düşünüyorsunuz. Ve bir kâhinin de sözü değildir. Ne kadar az tezekkür ediyorsunuz.” Hakkâ, 41-42].

Nadr b. Hâris, Ka'b b. Züheyr ve Nadr b. Eşref vakasından bildiğimiz üzere [Hz.] Muhammed'in şairlerden ve ozanlardan korktuğu ve onların öldürülmesi ve itibarlarının sarsılmasında muvaffak olmak için hiçbir engel tanımadığı konusunda pek az şüphe olabilir. Eski dinin tadında olan her şey, [Hz.] Muhammed tarafından tahkir ediliyordu. Enfâl Sûresinin 35.¹³ ayetinde ıslık çalan ve alkışlayanların nasıl alaycı bir üslupta ifade edildiği yazar.¹⁴ Tüm bunları hesaba katarsak, yine de *Kur'ân*'da müziği hor görenler için, müziği ayıplayacak sahih bir temel yoktur. Böylelikle Fakihler *Kur'ân*'dan sonra gelen "Hüküm" kaynağına dönmek mecburiyetinde kaldılar- yani *Hadis*.

Hadis, kısmen vahiy kaynaklı ve kanun gücüne erişmiş [Hz.] Muhammed'den rivayet edilen vakıya veya bir söze verilen addır¹⁵ ve *Kur'ân*'dan sonra ikinci önemli kaynak olarak görülür. Hangi *Hadis*'in üstü kapalı kabul edileceği, hangisinin kısmen doğru olduğu ve hangisinin tamamıyla reddedileceği fakihlerin hazırladıkları kurallara göre belirlenir ki bu konuyu burada ele almamız mümkün değil. Şu kadarını söylemek yeterli olacaktır ki *Kur'ân*'a muhalif olan hiçbir *Hadis* kabul edilemez. "Müzik dinleme" meselesiyle alakalı çok sayıda "hadis" vardır. Öncelikle müzik "haram"dır görüşünde olanları inceleyebiliriz.

[Hz.] Peygamber'in eşi [Hz.] Âişe, [Hz.] Muhammed'in söylediği bir hadisi nakleliyor: "Şüphesiz ki Allah, şarkıcı kızları (kayneleri), onların satılmasını, onlardan elde edilen kazancı ve teganni öğrenmelerini haram kıldı." Gazzâli, bu *Hadis*'in yalnızca taverna'daki¹⁶ kayneler için geçerli olduğunu söyler.¹⁷ Câbir b. Abdullah, [Hz.] Peygamber adına bir hadis imal ediyor¹⁸: "İblis (Şeytan) ilk ağıt yakan ve ilk şarkı söyleyendi." Başka bir *Hadis*'i de Ebu Umâme tekrarlar: "Her kim tegannide sesini yükseltirse, Allah onun omuzlarına iki şeytan gönderir ve o susana kadar şeytanlar onun göğsünü topuklarıyla döverler."¹⁹ Ayrıca, "Suyun ekini büyüttüğü gibi Müzik ve teganni, kalpte münafıklığın oluşmasına sebep olur"²⁰ mezkûr hadisin [Hz.] Muhammed tarafından söylendiğine inanılırken, bazıları bu hadisin kökenini İbn Mes'ud'a dayandırır.²¹

Tirmizi'nin *Sahih* [Sünen]'inde (v. 892) -bu hadisin doğruluğu sorgulanmasına rağmen²²- [Hz.] Peygamberin şarkıyı ve kayneleri lanetlediği söylenir.²³ Diğer bir hadiste ise kayneler ve çalgı aletleri (mi'zef-telli çalgılar) kıyamet alameti olarak sayılır, zikredilir.²⁴ Müzik aletleri, şeytanın insanları baştan çıkarmak için

13 [Onların, Kâ'be'nin yanında duaları ıslık çalıp el çırmaktan ibarettir. Öyle ise (ey müşrikler) inkâr etmekte olduğunuzdan dolayı tadın azabı.] (Ç.N)

14 Islığın, Araçlar tarafından hala şeytanın bir telkini olarak düşünmelerinin nedeni budur.

15 Nicholson, *Literary History of the Arabs*, 144.

16 İçki meclislerinde erkeklere şarkı söyleyen kadınlar. (Ç.N)

17 Gazzâli, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, J.R.A.S. (1901), s. 217.244-5

18 [Gazzâli, bu hadisin sahih olmadığını yazmıştır.] (Ç.N) Bk. *Gazzâli, Ebû Hâmid Muhammed. "İhyâu 'Ulûmi'd-Din, çev." Ahmed Serdaroğlu (İstanbul: Bedir Yay. (1975) (1975).*

19 Gazzâli, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.246

20 *Mişkatü'l-Mesabih*, ii, 425

21 Gazzâli, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.248

22 Lammens, *Melanges de la Faculté Orientale*, (Beyrut), iii, 233.

23 Al-Tirmidhi, *Al-Sahih*. 2 vols. Cairo, 1875. 241

24 Tirmizi, ii, 33

kullandığı, en güçlü silah olarak zikredilir. Bir müzik aleti, şeytana tapmak için insanları çağırmaya hizmet eden şeytanın *müezzin*'idir.²⁵

Fakihler, Peygamberin ashabı ve diğer tanınmış İslam âlimlerin şahadetlerini “müzik dinlemeye” karşı delil olarak getirirler. Abdullah b. Ömer'in şarkı söyleyen bir hacıyı duyduğunda onu azarladığı ve “Senden Allah'ın ismini duymuyorum” dediği rivayet edilir. Aynı şekilde çalınan bir *mizmar*'ı işitince durdu ve kulaklarını tıkadı –“Allah'ın elçisinin de böyle yaptığını gördüm” dedi.²⁶ [Hz.] Osman için şarkı söylemek yalan söylemek kadar kötüydü ve dedi ki “Şarkı söylemedim ve yalan söylemedim”.²⁷ Başka muhalifler, [Hz.] Peygamber'in, -Hasan b. Sabit'in şarkı söylemeyi yasakladığı cariyesi- Şirin'i azarlamasını, [Hz.] Ömer'in şarkı dinleyen sahabiyi kırbaçla cezalandırmasını, [Hz.] Ali'nin, kayneleri yanında bulunduran Muâviye'nin hatalı olduğunu düşünmesini ve onun [Hz.] Hasan'ın şarkı söyleyen Habeşli kadınlara bakmasına izin vermemesini aktarırlar.²⁸

“Müzik dinleme”nin lehindeki hadisler, aleyhindeki hadisler kadar sayıca fazla olmasa da daha kuvvetlidir [sahihtir]. Aşağıda, [Hz.] Muhammed'e atfedilen iki hadis vardır: “Allah güzel sesli olmayan bir peygamber göndermedi” ve “Allah, güzel sesle Kur'ân okuyan bir adamı, ustalıklı şarkı söylen bir kayneden daha dikkatli dinler.”²⁹ Enes b. Malik (ö.715)'ten naklediliyor ki: [Hz.] Peygamber, seyahat esnasında Enes b. Malik'e *hudâ* (kervan şarkısı) söyletiyordu. Encüşe kadınlar için ve Berâ b. Malik erkekler için şarkı söylüyordu.³⁰ Gazzâlî kaydeder ki: *Hudâ*, Allah'ın elçisi ve sahabeler zamanında, terk edilen bir Arap geleneği olmadı. Ki *Hudâ*, ölçülü melodiler (*Elhânü'l-mevzun*) ve uyumlu seslerle (*Savtü't-tayyibe*) okunan şiirden başka bir şey değildir.³¹

Daha önceki *Hadis*'lerde kaynelerin yasaklanmasına gelince, [Hz.] Peygamberin onları “helal” gördüğüne dair çok kuvvetli deliller vardır. Öncelikle, [Hz.] Peygamber'in, Hasan b. Sabit'in ikamet ettiği yerden geçerken kaynelerin sesini işitmesi ile ilgili bir hadis vardır. “Şair, şarkı söylemenin günah olup olmadığını sordu. [Hz.] Peygamber yanıtladı: Kesinlikle değildir!”³²

Bu soruyla ilgili [Hz.] Aişe'den iki rivayet vardır. İlki “[Hz.] Ebubekir Mina gününde [Hz.] Aişe'nin yanına geldi ve onunla birlikte iki kız def çalıyor ve ritim tutuyorlardı bu sırada da [Hz.] Peygamber ridâsıyla başını örtmüştü. [Hz.] Ebubekir onları azarladı ancak [Hz.] Peygamber örtüsünü kaldırarak ona ‘Bırak onları Ebubekir, bayram günleridir.’³³ dedi. İkincisi şöyle devam eder: “Benimle birlikte iki kız Buas günü şarkısı söylüyorken (ğına), Allah'ın elçisi bana geldi ve yatağa yanı üzerine uzandı ve yüzünü de arkaya çevirdi. Sonra [Hz.] Ebubekir geldi ve

25 Lane, *Arabian Nights*, i, 200.

26 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din* s.248. İbn Hallikân, *Biog. Diet.*, iii, 521

27 *Lisânü'l-Arab*

28 *Keşfü'l Mahcûb*, 411

29 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.209

30 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.209

31 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.207

32 *Üsdü'l-ğâbe*, v. 496

33 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.24–5.

'Allah'ın elçisinin huzurunda Şeytanın düdüğü (*mizmarü'l şeytan*) ha!' diyerek beni (Hz. Aişe) azarladı ama Allah'ın elçisi ona dönerek: 'onları bırak!'³⁴ dedi.

[Hz.] Aişe'den diğer bir rivayet ise aşağıdaki gibidir: "[Hz.] Ömer içeri girmek için izin istediğinde, bir köle kız benim evimde şarkı söylüyordu. Köle kız onun ayak sesini duyar duymaz kaçtı. [Hz.] Ömer içeri girdi ve [Hz.] Peygamber gü-lümsedi. 'Ey Allah'ın elçisi dedi [Hz.] Ömer, seni böyle güldüren şey nedir.' [Hz.] Peygamber yanıtladı: 'Köle bir kız burada şarkı söylüyordu lakin senin ayak sesini duyunca kaçtı.' [Hz.] Ömer, 'Allah'ın elçisinin dinlediği şeyi duyuncaya kadar bu-radan ayrılmayacağım' dedi. Böylece [Hz.] Peygamber kızını geri çağırdı, kız tekrar şarkı söylemeye başladı ve [Hz.] Peygamber onu dinledi."³⁵

Başka bir vesileyle, kaynaklar şarkı söylüyorlarken [Hz.] Peygamber Rubeyy bint Muavviz'in evine girdi, onlardan biri [Hz.] Peygamber'in içeri girdiğini fark ederek "Yarının ne olacağını bilen bir Peygamber aramızdadır." demesi üzerine [Hz.] Peygamber: "Bu sözü bırak da neyi söylüyordun ise onu söyle" buyurdu.³⁶

Biz ayrıca [Hz.] Peygamber'in teşrifi sırasında, kadının selamlama cümlesini, dama çıkararak, def eşliğinde nağme (*lahn*) ile (*inşâd*) [resitatif] şeklinde söylediğini de okuyabiliriz.³⁷ Son olarak, [Hz.] Aişe'nin Ensâr'dan birine gelin götürmesi hadisesi vardır. [Hz.] Aişe geri döndüğünde [Hz.] Muhammed ona sordu "-Kızı kocasına götürdün mü ?" [Hz.] Aişe, "-Evet" dedi. [Hz.] Peygamber daha sonra "-Şarkı söyleyebilen birini göndermedin mi?" diye sordu. [Hz.] Aişe "-Hayır." dedi. Sonra [Hz.] Peygamber "-Şüphesiz biliyorsun ki, Ensâr, *gazelden* (aşk şarkısı) keyif alan kimselerdir."³⁸

Bazı fakihler, Kur'an'ın şiiri ve şairleri kınamasını, doğrudan müziğe karşı olarak görseler de diğerleri şiirin caiz olduğu ve şarkının da şiirden çıktığı için onun da caiz olması gerektiği bakış açısını savundular. İkdü'l ferid'in yazarı diyor ki: "İn-sanlar, konu şarkıya (ğına) gelince ihtilafa düşerler." Hicaz'daki insanların çoğu ğınaya izin verir ancak Irak'takilerin çoğu ğınadan hoşlanmaz. Bunu caiz olarak görenlerin kanıtlarının bir kısmı, ğınanın kökenini, [Hz.] Peygamber'in emrettiği şiire dayandırır. O şiire teşvik etti ve ashabına tavsiyede bulundu çünkü inanmayanlara (kâfirlere) karşı şiiri yardımcı bir unsur olarak gördü.³⁹ [Hz.] Aişe de şöyle söylemişti: "Çocuklarınızın dillerini tatlandırarak şiirler öğretiniz."⁴⁰ Ayrıca, [Hz.] Muhammed ashabından bazıları ile seyahatleri esnasında ashabından birinden, Umeyye'nin şiirinin okumasını istediği kaydedilir. Onun için yüz mısraı okundu ve bittiğinde [Hz.] Peygamber "Aferin!" dedi. Ayrıca rivayet edilir ki "On-lar şiirde hicvedildiğinde bu onları usandırır." "Şiir iyidir ve biz güzel bir nağmede (*lahn*) herhangi bir zarar görmeyiz" dedi.⁴¹

34 Gazzâli, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.26.

35 *Keşfü'l Mahcûb*, 401

36 Gazzâli, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.743.

37 Gazzâli, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.224.

38 *İkdü'l-ferid*, iii, 178.

39 Gazzâli, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.224

40 Gazzâli, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s. 224

41 A.g.e. Şiir açıkça söyleniyordu.

o kimsenin [şahadeti merdüttur] şahadetini reddetmelisin.”⁵² dedi. Ahmed b.Hanbel (780–855) müzik (semâ) dinlemekten hoşlanmazdı.⁵³ Böylece anlıyoruz ki bizzat dört büyük mezhebin kurucuları, her ne kadar görüşleri bir hayli farklı olsa da müzik (sema) dinlemeye karşıydılar.

Öyle görünüyor ki yukarıda Şâfiî'nin müziği kınamasına karşın, [enstrümantal] müziği kendisi içinde caiz olarak kabul etti. Fakih [Yûnus b. Abdüla'lâ] Şâfiî'ye [Medine halkının müziği mübâh saydıklarının hikmetini] sorduğunda: “Hicaz'da müzik ve şarkı söylemenin-âşkane tasvirler dışında- kerih olduğunu görmedim: *Hudâ* (kervan şarkısı) ise, bahar otlakları⁵⁴ ve kamp alanlarının nerelerde olduğundan bahseden ve söylenen şiirde sesin güzelleştirilmesiyle oluşur. Ki bunlar mübahtır.”⁵⁵ Bu nedenle onun mezhebinde *hudâ* ve benzeri şeyleri söylemek de dinlemek de caiz olarak kabul edilir. Müzikal enstrümanların eşlik etmediği diğer tüm şarkılar yasaklanır. Ancak eğer ki bu enstrümanlar gayri meşru arzulara meylettirme eğilimindeyse ve yasaklanan enstrümanlar arasındaysa-*ud, sanc, Irak neyi, barbat, rebab vb.*- cevaz verilmemiştir. Bunlar profesyonel müzisyenler tarafından kullanılan enstrümanlardı ve onların işi salt estetik ve caiz olmayan hazlardı ve onlar kınandı.⁵⁶ Gazzâlî, bu enstrümanlara itirazın sebebinin “*muhannesler* [efemine] ve içki içen insanlara işaret etmesine” bağlıyor.⁵⁷ Bunun yanı sıra *davul, şahin, kadib, grbal* veya *def* hacılar tarafından kullanıldıkları için “cevaz verilen” enstrümanlardı.⁵⁸

Şâfiî hükümlerinden genel çıkarımlara göre, “haram olan” enstrümanların herhangi biri, (belirli şartlarda) kırılabilir veya yok edilebilir. Bu enstrümanları kıran veya yok eden kişinin de herhangi bir yasal yükümlülüğü olmaz.⁵⁹ Bu durumda öyle görünüyor ki fikhî sorun, enstrümanların mülkiyet olup olmadığı meselesi etrafında dönüp dolaşmaktadır. Eğer bu enstrümanlar “haram”sa, bir Müslüman'a ait olamaz ve bu nedenle “mülkiyet”i de olamaz. Böylelikle bir Müslüman onları imha edebilirdi. Şâfiî mezhebi bu kadarlık yeterlidir.

Hanefî mezhebi bu müzikal enstrümanların “mülkiyet” olduğunu ileri sürüyor ve neticede kazanç sağlayan beceri yasal bir avantajdır.⁶⁰ Enstrümanların haram maksatlı kullanılmış olması, onların “mülkiyet” olduğu gerçeğini değiştirmez. Böylece bu mezhep tarafından verilen hüküm şudur ki; “Eğer bir kişi bir Müslüman'ın *def*'ini, *barbat*'ını, *tabl*'ını, *mizmar*'ını kırarsa o kimse, bu gibi malların satışı caiz olduğundan sorumlu tutulur.” Bazıları, iki mezhep arasındaki farkın yalnızca eğlence için kullanılan araçlara [enstrümanlara] göre değiştiğini söyler.⁶¹

52 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.201

53 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.201

54 Bu, tek başına kullanıldığında *kıt'a* olarak adlandırılan kasidenin ilk kısmını (*nasib*) ifade eder.

55 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.242–3

56 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.214. Nevevî, 515

57 Kuba adı verilen davul, *muhannesler* tarafından kullanılması nedeniyle kınanmıştı.

58 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.214, 237, 743.

59 Nevevî, 200.

60 Ebu Hanife'nin şarkı söyleyen bir komşusu vardı. O “sesini kaybettiği” için Ebu Hanife onun kefaletini ödeyerek hapisten çıkardı. *İkdü'l Ferid*, iii,181

61 *Hidâye*, iii, 558–9

Elin kesilmesi ile cezalandırılan belirli hırsızlık sınıfları vardır. Ancak Şafîî mezhebi şöyle bir iddiada bulunur: “İmameyn’e⁶² göre, çalınan *def*, *tabl*, veya *mizmar* için hırsızın eli kesilmez, çünkü onların düşüncelerine göre, bu nesnelere mali bir değeri yoktur.” Hanefî mezhebi de şunu vurgular: “Ancak, Enstrümanları çalan hırsız onları yok etmek için çaldığını söyleyebilir.”⁶³ Aynı hüküm *tanbur* ve diğer telli çalgılar (*mezâif*) için de uygulanır.⁶⁴

Müzik tedarikçisi [Çalgı aleti satan] de, fakihlerin ellerini üzerinde hissetti. Harun Reşid (786–809) zamanında, bir müzisyen mahkemelerdeki normal yargıya kabul edilmedi. İmam Şâfi, müzikle iştigal eden bir kişinin şahadetine güvenilemeyeceğini kesin olarak ifade etmiştir. *Hidâye*’ye⁶⁵ göre “Şarkı söyleyen veya ağıt yakan kadının şahitliği, -[Hz.] Peygamber bu iki ses türünü yasakladığına göre-yasaklanan eylemlerin suçundan dolayı kabul edilebilir değildir.”⁶⁶ Ebu İshak eş-Şirazi’nin (ö.1083) *Tenbih*’inde genelde şarkıcılar da bu yasaya dâhil ediliyorlardı.⁶⁷ *Hidâye* ayrıca şunu açıkça belirtir: “ Ne bir şarkıcıya ne de bir ağıtçıya vasiyet etmek caiz değildir.”⁶⁸

Müziğe karşı yapılan tüm bu cezalar ve kısıtlamalar göz önüne alındığında, İslam şemsiyesi altında sanatın gelişmiş ve zenginleşmiş olması bir mucizedir. Gerçek şu ki: teologların ve fakihlerin zorlamalarına rağmen “müzik dinlemeye” ilişkin hükümlerde yasaya uymaktansa daha çok ihlal edilmesine itibar edildi. Bu açıdan günahkârların daima kaçacak bir yolları [mevzuatta açık yakalamak gibi] vardı. *İkdü’l -ferid*’deki bir hikâye ile bu çok iyi tasvir edilmiştir. Hicaz’ın önde gelen adamlarından biri hacca gidiyordu ve seccadesinin üzerine uzanmış halde şarkı söylüyordu. Yanından geçen erkek akrabalarından biri: “Keşke bir sâlik olarak [hac yolcususun] yaptığın böyle şeyleri duymamı Allah nasip etmeseydi.” diyerek onu ayıpladı. Suçlanan kimse de: “Yeğenim, sen de söylediklerimi *dinlemiyor* mu-sun? diye cevap verdi.”⁶⁹ Hükümün yasaklığı, sadece şarkıcı ve çalgıcıyı değil aynı zamanda onu dinleyeni de kapsar.⁷⁰

Müzik söz konusu olduğunda, İslam gerçekten de Arapların Pagan ülkelerini tamıyla yok etmedi. Her ne kadar “müzik dinleme” (semâ) aleyhindeki suçlama, müziği destekleyecek daha fazla şey olmasına rağmen Abbasi teologları tarafından üretildi argümanını destekleyecek hayli malzeme olsa da, bu ayrışmanın temelinde dolaylı olarak [Hz.] Muhammed’in [uydurma hadislerin] sorumlu olduğu hususunda pek az şüphe vardır.⁷¹

62 [Ebû Hanife’nin önde gelen iki öğrencisi İmam Muhammed ve İmam Ebû Yusuf].

63 *Hidâye*, ii, 92.

64 *Hidâye*, ii, 89.

65 “Hanefilerin klasik fetva kitabıdır.” (Ç.N.)

66 *Hidâye*, ii, 687.

67 *Tenbih*, 336.

68 *Hidâye*, iv, 212.

69 *İkdü’l-Ferid*, iii, 178

70 D’Ohsson, ii, *Gen.* i88.

71 Bir Müslüman şöyle dedi: “Dindar insanlara, hadislerde verilen yanlış bilgi kadar, başka hiçbir yerde yanlış bilgi yoktur.” (Noeldeke, *Gesch. desQorans*, 22). Bununla birlikte bunlar bilinçli üretilen yalanlar değildir. Çünkü [Hz.] Peygamberin şu hadis[ler]ini hatırlamak zorundayız: “İyi her ne şey rivayet edilmişse, onu ben söylemişimdir.” Ve ayrıca, “Benden rivayet edilen her şeyi Allah’ın Kitabına arz ediniz. Ben

[Hz.] Muhammed'in tutumuna tamamen fizyolojik zeminde açıklık getiren bazı yazarlar vardır. O'ndaki duyular-algular olağanüstü gelişmiş görünüyordu. O'nun koku alma duyusu ona gerçek bir yükü. O, dokunma (temas etme) konusunda da aşırı duyarlıydı. Gastronomi mevzuları hemen hemen O'nunla, bir takıntı halini aldı. O'nun sanrıları vardı. Onun kulaklarındaki uğultular başını ağrıtiyordu ve duyduğu kedi, yaban tavşanı ve çan sesleri acı çektirmese de çok rahatsızlık veriyordu. Kervan zillerinin çınlaması bile O'na rahatsızlık verirdi. Böyle olağanüstü bünyede aşırı bir duyuya sahip olmak, fitrî olarak müziğe karşı isteksizliğinin -en azından onun cazibesi ve güzelliğine duyarsızlığının - makul bir sebebi olabilir. Aynı neden onun ritim duygusunun eksikliğine de bağlanabilir.⁷² Bununla birlikte, [Hz.] Muhammed'deki fiziksel ve psikolojik refleksleri abartmak çok kolaydır: lakin gerçekte bu satırlara itiraz eden ve karşı çıkan birçok *Hadis* vardır. Dr. Hartwig Hirschfeld ortaya koymuştur ki: bu sözde "Ritim duygusu eksikliği", prozodik biçimlerin -sadece bir kâhin veya sihirbaz olarak kabul edilmesin diye- [Hz.] Muhammed tarafından göz ardı edilmesi kasti bir teşebbüstü. [Hz.] Muhammed halkın şiirsel duyuru türlerinin genel biçimlerinin taklidinden kaçınmıştı ve bu ona muazzam bir sıkıntı vermişti. Yine de O, ürcûze (recez vezinli) formu olan "mâni"lerden kaçmayı başarsa da, seci'den (kafiyeli düz yazı) kaçamadı.⁷³

[Hz.] Muhammed'in müzik konusundaki tutumu belki bu minval üzere açıklanabilir. O, paganizm ideallerinin övüldüğü şiirler eşliğinde yapılan müzik türünden kaçınmak zorundaydı. Vahiylerini ulaştırmak için, kendisi "Güzel Sesle" kutsanmamış olabilirdi, fakat O, kesinlikle bunun değerinin farkındaydı. Ebu Manzure'yi "Güzel Ses"inden dolayı tercih ederken Ebu Musa el-Eş'ari'nin okumasını (kıraat) "Davut'un mizmarlarından bir mizmara" benzetti.⁷⁴ [Hz.] Muhammed dinleyicilerinin zihinlerini pagan düşüncelerinden uzak tutacaksa, *Kur'ân* terennümü, şiirlerin terennüm ediliş tarzından farklı olmalıydı ve böylece meşru bir olgu olarak *Kur'ân* tilaveti (*tağbir*) ve *tahlil*'in belirlenmiş terennümleri ortaya çıktı.⁷⁵ Bu terennüm tıpkı müzikteki gibi öğrenilen ya da öğrenilmeden [formal-informal] bir kişi tarafından kavranabilen- bir profesyonel müzisyene ait olan şarkıdan veya ğınâdan farklı bir tarz olan- bir ses modülasyonuydu.⁷⁶ *Kur'ân* tilavetinin Sicistân'ın valisi Ubeydullah b. Ebubekir (697 yılında atandı) tarafından uygulandığı söyleniyor, fakat daha erken bir dönemde uygulandığı aşikârdır.

Ezan, *hicret*'in birinci ya da ikinci yılında [Hz.] Peygamberin kendisi tarafından ilan edildi ve Bilal Habeşi ilk *müezzin* oldu.⁷⁷ *Ezan* da *Kur'ân*'da yapıldığı gibi doğal bir terennüm olarak kabul edilir. Her ne kadar *şarkı söyleme* ve *terennüm*

gerçekten söylesem de söylemesem de O'na uygunsuz ben söylemişimdir." Bk. Goldziher, *Muh. Stud.*, 48,

72 Lammens, *Melanges de la Facultt Orientale* (Beyrouth), iii, 230-3.

73 Hirschfeld, 37.

74 *İkdü'l-ferid*, iii, 178.

75 Profesör D. B. Macdonald, Seyyid Mürtezâ'nın İthalü'l sadâ'sından alıntı yaparak tâbir (ifade) yazıyor ancak İbn Haldun'da Quatremere'nin metninde ve Von Hammer'in çevirisinde tağbir olarak geçiyor. Krş. Dozy, *Glossaire*, i3 Ebu İshak ez-Zeccâc (ö.922) tağbir olarak kabul eder ve kelimenin ğabir'den türediğini ifade eder.

76 İbn Haldun, *Mukaddime*. Texte arabe publie par M. Quatremere., ii, 359

77 Buhari, i, 209 *Mişkatü'l Mesâbih*, i, 141

arasında meşru bir ayırım yapılsa da, İbn Kuteybe'nin (ö.889?) kesin ifadelerine bakılırsa; *Kur'ân*, sıradan sanatsal şarkılardan (*Elhani'l-ğınâ*) ve kervan şarkılarından (*hudâ*) farklı hiçbir kuralla söylenmemektedir.⁷⁸ Nitekim açıkça söylendi ki; eğer melodiler (*Elhan*) "haram" olarak düşünülseydi *Kur'ân* ve *Ezan* terennümleri de melodiyile eş tutulurdu ve bunu terk etmek daha iyi olurdu.⁷⁹ Öyle ki *Kur'ân*'ın terennüm edilmesine Şafii mezhebi tarafından izin verilmesine rağmen Mâlikî mezhebi tarafından yasaklanmıştır.⁸⁰ Hanbelî haricindeki tüm mezhepler *Ezan*'ın terennümüne müsaade etmiştir.

Bu "helal" müzikal geleneklerin yanı sıra, Pagan Arabistan'da sosyal yaşama nüfuz eden, hareket halindeki diğer birçok Sami geleneği gibi İslam'ın da kısıtlamada muvaffak olamadığı gelenekler vardı.⁸¹ Hıristiyan Roma imparatorları gibi, toplumu dilediği gibi şekillendiremeyeceği anladığında, [Hz.] Muhammed de, kendisini toplumsal direnişe uyarlamak zorunda kaldı; bu nedenle, *melahi* veya "yasak zevklerine" rağmen Pagan festivalleri yeni yaptırımlar altında kabul edildi.

Bunların başında, İslam tarafından güzel görülerek uyarlanmış olan *tehlil ve telbiye* gibi eski Pagan hac ilahileri "meşrulaştırıldı" ve beraberlerinde *şahin ve tabl* gibi sazları çalmak bile "caiz" oldu.⁸² Hac için müzik bir gereklilik oldu.⁸³

Savaş şarkısı başka bir deyişle kâfirlere karşı savaşmaya cesaretlendiren şarkı mübahtır çünkü: o, bir kimsede "inkârcılara karşı öfke ve gazabı körükler ve cesaretlendirerek savaşa teşvik eder." *Recez*⁸⁴ vezniyle yazılan mevcut savaş şarkılarına da bu gerekçelerle izin verildi. Fakihler çoğu durumda önleyemeyecekleri şeylere izin verdi çünkü bu geleneklerin çoğu, Sami halklarında bir hüküm ile kaldırılamayacak kadar derin köklere sahipti. Bu [Hz.] Ali ve [Hz.] Halid'in ve [Hz.] Peygamber'in diğer cesur sahabîlerinin de gelenekleri olmuştu.⁸⁵ Fakat *şahin*'in dokunaklı sesi "kalpleri yumuşatmasın" diye ordugâhta çalınması yasaklandı.⁸⁶

Pagan karakterli olmalarına rağmen *ağıt (nauh)* [*niyahat*] veya *mersiye*, İslam için de yabana atılmayacak kadar önemli bir değer olduğundan caiz görüldü. (Belirli durumlar hariç) [ölünün arkasından yakılan]⁸⁷ *velveleli ağıt* veya *isyan görünümlü*

78 İbn Kuteybe, 265

79 *İkdü'l-ferid*, iii, 178

80 İbn Haldun, ii,357 ["İleride ilimler bahsinde açıklanacağı gibi, seslerin (belli ölçülerde kulağa hoş gelecek şekilde) ahenkli olarak çıkartılması, musikinin ilgi alanına giren nağmedir (makamdır). İmam Malik Kur'an'ın bu şekilde okunmasını kabul etmemiştir. İmam Şafii ise buna cevaz vermiştir. Ancak Kur'an'ın makamı okunmasından kasıt, musikide şarkı söyler gibi okumak değildir. Kur'an'ın bu şekilde okunmayacağı konusunda bir anlaşmazlık yoktur. Şarkı söylemek, Kur'an okumaktan her açıdan farklıdır." İbn Haldun, M. «Mukaddime, 2 cilt (H. Kendir, Çev.)» İstanbul: Yeni Şafak Yayınları (2004).] (Ç.N)

81 Ebu'u Fidâ diyor ki: İslam'ın kabul ettiği şeyler Cahiliye Araplarının yaptığı şeylerdi.

82 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.220.

83 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.221.

84 Aruz sisteminde bir bahir adıdır. (Ç.N)

85 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.222.

86 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, Bu sebepten dolayı, Haçlı seferlerinden birine dair olan Arapça günlüklerden birinde, Müslümanların ordugâhlarından flütleri çıkarmış oldukları yazılmıştır.

87 ["Kaybettiğinize üzülmesiniz...(Hadid, 23)" Ölülere mahzun olmak da bu kabildendir.] (Ç.N.) Bk. Gazzâlî, *Ebü Hâmid Muhammed. "İhyâu 'Ulûmi'd-Din, çev." Ahmed Serdaroğlu (İstanbul: Bedir Yay., 1975) (1975).*

ağıt yasaklanmış olmasına rağmen yüzyıllar boyunca tüm cezalara karşın hala devam ediyor.⁸⁸

O zamanlar Pagan Arabistan'da bol miktarda bayram ve şenlik müziği vardı. Bu da, İslamiyet ile gelen halk bayramlarında -günümüzde var olan *Kurban Bayramı*, *Ramazan Bayramı*, *aşure günü* ve çeşitli *mevlidler* olarak- yer buldu.⁸⁹ Nişanlar, düğünler, doğumlar ve sünnet merasimleri gibi özel şenlik günlerinde eğlenceye cevaz verildiği zamanlarda müziğe de cevaz verildi. Son olarak aşk şarkılarına da cevaz verildi.

Fakat fakihlerin bile hesaba katmadığı bir şey vardı ki o da müziğin ruhsal etkileiydi. Eskinin sihirbazlarına ve kâhinlerine insanlar üzerinde olağanüstü güç sağlatan şey de buydu Tuhaf gelse de fakihler bunu kavrayamadılar. Arap geleneğine göre [Hz.] Davud, kuşları ve hayvanları sesi ve kutsanmış boğazındaki yetmiş iki ton/nota vasıtasıyla dinlemeye çağırırdı.⁹⁰ Sesini duyan insanlar kendinden geçerek öldü.⁹¹ Müziğin gizemli gücü, Arapların gündelik hayatlarında kendilerinin tecrübe edebileceği bir şeydi. Ritim veya ölçüdeki bir değişikliğe göre devenin adımlarını değiştirdiğini gördüler.⁹² Geyikler melodi ile uysallaştı⁹³, yılanlar büyüledi, arılar yere kondu⁹⁴, kuşlar müziğin sesinden bilfiil ölüverdiler.⁹⁵ *Güzel Ses*'ten derinden etkilenen insanların olduğunu bize anlatan bol miktarda literatür var.⁹⁶ Ancak, fakihlerin, sarhoşluğa ve zinaya teşvik ettiğini söylediği bu müzikle "ruhsal" müzik nasıl bir ilişkiye sahiptir? Bu soruya sufiler cevap verecek.

"Müzik ve şarkılar kalpte bulunmayan şeyleri üretmez." der Ebu Süleyman ed-Dârânî (d.820).⁹⁷ Böylece, *Keşfü'l Mahcûb*'un yazarı Hucvîri'nin (11. yüzyıl) yaptığı gibi müzikten etkilenenler şu iki sınıfa ayrılabilir: (1) Ruhsal manayı duyanlar ve (2) Maddi sesi duyanlar. "Her iki durumda da iyi ve kötü sonuçları vardır." der yazar. Tatlı nağmeleri dinlemek, kişinin özünde bir coşkusunu üretir: eğer öz doğruysa doğru, eğer öz yanlışsa, yanlıştır." "İnsanın huyu esasında kötüyse duyacağı şey de kötü olacaktır."⁹⁸ Sonra [Hz.] Muhammed'den alıntı yaparak devam eder: "Ey Allah'ım, bana eşyanın hakikatini göster." Bunun sonucunda yazarımız der ki: "İşitilen her şeyin iyi ya da kötü olduğu doğru duyum belirler". Bu nedenle sufiler müziği, vecd halinde elde edilen bir keşif aracı olarak gördü.

Zünnûn der ki: "Sema; Allah'ı anlamak için kalbi titreten ilahi bir etkidir. Musikiyi manen dinleyenler Allah'a ulaşırlar, onu bedenen dinleyenler ise sapkınlığa düşerler." Diğer bir sûfi İmam-ı Şibli der ki: "Müzik dinlemek zahiren baştan

88 Ali Bey, i, 183

89 Eid al-adha (Kurban Bayramı) Zilhicce'nin 10'unda kutlanılır ve bu gün, Pagan Arapların Minâ vadisinde kurban kestikleri önemli bir gündür.

90 Mirhavend, ii (I), 57.

91 *İkdü'l-Ferid*, iii, 179. *Keşfü'l Mahcûb*

92 *İkdü'l-Ferid*, iii, 177. Gazzâlî, 219.

93 *Keşfü'l-Mahcûb*, 400.

94 *İkdü'l-Ferid*, iii, 177

95 *Eğani*, v, 52. Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din* s.219. Sadî, *Gülîstân*, ii, 27. iii.28

96 *İkdü'l-Ferid*, iii, 198. Gazzâlî, 715. *Keşfü'l Mahcûb*, 407.

97 Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Din*, s.220.

98 *Keşfü'l-Mahcûb*, 402-3

çıkarıcı, manen nasihat edicidir.” Ebu Hüseyin el-Derrâc da “Dinlemek... perdenin arkasındaki Hakikatin varlığını bulmama sebep oluyor.”der.

Sufilerdeki müzik düşüncesinde, Hucvîri ve Gazzâlî⁹⁹ örneğinde olduğu gibi modern dönemde Schopenhauer’un ileri sürdüğü çoğu şeyi görürüz. Sonuncusuna göre [Gazzâlî], müzik ebedi iradenin bizatihi kendisidir ve onun aracılığıyla bir kimse Perdeyi delebilir, Seyredeni müşahede eder ve Görünmeyeni görür. [Ayne’l Yakîn- Hakka’l Yakîn].¹⁰⁰ Böylece müzik; bütün her şeye rağmen İslam’ın yardımcı olarak kültüre dahil edildi ve İslam’a [kısıtlamalara] rağmen tüm İslâm coğrafyasında da böyle kabul edildi.

II

[Hz.] Muhammed ile çağdaş olan müzisyenlerin birçoğundan önceki bölümde bahsedildi. Bunların dışında [Hz.] Peygamber ve İslam ile şahsi ilişki kuran az sayıda kişi vardı, ki bunlardan bu bölümde bahsedeceğiz.

Bilâl b. Rebâh Habeşi (v.641), [Hz.] Ebubekir tarafından fidyesi ödenmiş olan Habeşistan kökenli bir cariyenin oğluydu. O, İslam’ı kabul eden ve bu yüzden eziyet edilen ilk kişilerden biriydi. [Hz.] Muhammed onu “Habeşistan’ın İlk Semeresi” olarak isimlendirmiş ve onu emanetçisi yapmıştır. [Hz.] Peygamberin kendisine: “Ey Bilal, bize bir *gazel* oku” dediği söylenir. O, İslam’ın ilk müezziniydi ve günümüzde müezzinlerin piri olarak kabul edildi. Bilal, mezarının görülebileceği Şam’da vefat etti.¹⁰¹

Şîrîn [shîrîn], [Hz.] Peygamberin şairi Hasan b. Sâbit’in cariyesinin ismidir.¹⁰² Mısırlı kız kardeşi Mâriya’yla, 630’da Mısır valisi Mukavkıs tarafından [Hz.] Peygamber’e gönderilen köle kız Sîrîn [Sîrîn] olduğu ihtimal dışı değildir. Mâriya [Hz.] Peygamberin eşlerinden biri olurken, Sîrîn Hasan b. Sabit’e hediye edildi.¹⁰³ “Hulefâ-i Raşidin” döneminde, ünlü kadın şarkıcı Azza İzzetü’l Meylânın -Hasan b. Sabit’in cariyesi Şîrîn veya Sîrîn ile aynı kişi olması muhtemel- erken dönem kaynaklarından Sîrîn adında bir kaynenin şarkılarını söylediğini bilmekteyiz.¹⁰⁴

Diğer üç kaynenin isimleri, [Hz.] Peygamber’in bir fatih olarak miladi 630’da Mekke’ye girmesinin hemen öncesinde, [Hz.] Peygamber tarafından idam edilmek üzere mahkûm edilmelerinin sonucunda ulaşmıştır. Onların suçu, [Hz.] Peygamber’e karşı hiciv şarkılarını söylemiş olmalarıydı. Bu şarkıcı kızların ilki; Amr b. Hişâm (ya da Haşim) b. Abd’ül- Muttalib (Ebû Cehil)’e ait olan Sâra’ydı. O, “yerinde bir itaatle”¹⁰⁵ ölüm cezasından kurtuldu.¹⁰⁶ Abdullah (Hilâl) b. Hatal

99 Hem Gazzâlî’nin *İhyâü Ulumi-d Din*’indeki müzik bölümü ve hem de Hucvîri’nin *Keşfü’l Mahcûb*’u İngilizceye tercüme edilmiştir. Bk. Bibliyografya

100 Gazzâlî, *İhyâü ‘Ulûmi’-d-Din*, s.720.

101 İbn Hişâm, 205. Caetani, iii, 99. Evliya Çelebi, i, (ii), 91, iii. Nevevi, 176.

102 *Keşfü’l-Mahcûb*, 411

103 Teberî, krş. İndeks.

104 Eġani, iv, i4. Guidi, onları birbirinden ayrı iki kişi olarak kabul eder.

105 [Fidyeninin ödenmesi şeklinde yorumlanabilir.] (Ç.N).

106 Muir, *Mohammad*, 411.

Hadrami'nin hizmetindeki Kurain (Kureynâ veya Fertanâ) ve Kuriba (Ernab) da cezalandırıldı. Yalnızca Kurain ölüm cezasına çarptırıldı.¹⁰⁷

Nispeten modern bir Türk otoritesi olan Evliya Çelebi'den (ö.1680?), [Hz.] Peygamber'in önünde müzik icra eden üç erkek müzisyenin ismini öğreniyoruz. Bu isimlerinden yalnızca bir tanesi klasik kaynaklarda ispatlanabilir, onun müzikal başarılarından son kaynakta [Seyahatname] hiç zikredilmese de bu kişi Amr b. Ümeyye'dir.¹⁰⁸ Bu kişilerin ikisi müzik cemiyetlerinin piri olarak iddia edildiğine göre, bu rivayetin kökeninin erken döneme dayandırılmaması şaşırtıcıdır. Evliya Çelebi'nin zikrettiği üç müzisyen:

Amr b. Ümeyye Z[D]amîrî, ayrıca Baba Ömer veya Amr-ı Ayyâr olarak da bilinir, [Hz.] Ali ve [Hz.] Fatıma'nın düğününde *daire* (def) çaldığı söylenir ve tüm daire çalanlar onu daire çalanların piri olarak görür.¹⁰⁹ O, “[Hz.] Peygamber'in ashabındandı”.

Hamza b. Yetîm'in Bilal-i Habeşi ile [Hz.] Peygamberin huzurunda şarkı okuduğu ve [Hz.] Ali (veya Selman el-Farisi) tarafından giydirildiği söylenir. Onun ayrıca [Hz.] Ali ve [Hz.] Fatıma'nın düğününde de şarkı okuduğu söylenir. Bütün şarkıcıların piri olduğu ve mezarının Tâif'te olduğu ifade edilir.¹¹⁰

Baba Sevindik, [Hz.] Peygamber'in askeri seferlerinde kös [kös ve nakkare] olarak adlandırılan bir davulu çaldığı söylenen bir Hintliydi. Kabri'nin Musul'da Çercis yakınlarında olduğu söylenir.¹¹¹

107 Teberî, i, i626, i640–2. Vâkidi, 343. Caetani, ii (i), 134.

108 Caetani, i, 283

109 Evliya Çelebi, *Seyahatname*, i,(ii),226, 234.

110 Evliya Çelebi, *Seyahatname*, i,(ii), ii3, 226.233.234.

111 Evliya Çelebi, *Seyahatname*, i, (ii), 226